

Т. П. Мельничук, аспірант кафедри
парламентаризму та політичного менеджменту
Національної академії державного управління при
Президентіві України

**ЕВОЛЮЦІЯ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ІНСТИТУЦІЯМИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ПИТАННЯХ АДАПТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ДОСВІДУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
ДО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

У статті проведено аналіз нормативно-правових актів та інших документів міжнародного та національного характеру, які визначають еволюцію співробітництва України з інституціями Європейського Союзу у функціонуванні професійної державної служби. Зазначено, що основою для відносин між державними органами України та органами ЄС були Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їхніми державами-членами, такі акти, як План дії «Україна – Європейський Союз. Європейська політика сусідства», ініціатива ЄС «Східне партнерство», Угода про асоціацію. Відзначено позитиви для професійної державної служби після підписання Угоди про асоціацію з ЄС та прогнозовано напрями подальшого співробітництва України та ЄС у цій сфері.

Ключові слова: Європейський Союз, професійна державна служба, адаптація, імплементація, європейські вимоги, План дії, Угода про асоціацію.

T. P. Melnychuk. Evolution of Ukraine's cooperation with the institutions of the European Union on the adaptation of the European experience of the function of the professional civil service to the law of Ukraine

The article analyzes normative legal acts and other international and national documents that determine the evolution of professional civil service cooperation between Ukraine and the European Union institutions. Such acts as the Action Plan "Ukraine – European Union", European Neighborhood Policy, EU Initiative "Eastern Partnership", Association Agreement, the Partnership and Cooperation Agreement between Ukraine and the European Communities and their member states are the basis for relations between the state authorities of Ukraine and the EU authorities. The EU policy on its southern and eastern neighbors is analyzed, the main steps in this EU policy are outlined, with a more detailed description of the new format of cooperation, starting with the Action Plan "Ukraine – European Union. European Neighborhood Policy".

It is reasoned that the EU policy on its eastern neighbors in the sphere of adaptation of the civil service to the requirements of the EU can be conditionally divided into several directions: 1) the policy conducted to the eastern EU countries that subsequently joined the Union; 2) the policy conducted to the EU's eastern neighbors, which consider eurointegration one of their areas; 3) the policy conducted to the EU's eastern neighbors, which do not plan to integrate into the EU.

The Association Agreement between Ukraine and the European Union and its provisions and related professional civil service are analyzed in details. It is emphasized that the Ukraine's accession to the European Union, although not mentioned in the agreement itself, is possible as a result of the successful ratification of the Agreement by all EU member states and the fulfillment of the conditions of the Agreement by Ukraine. However, the status of the country as the affiliated European state is determined.

It is emphasized that in the framework of international cooperation with the EU in accordance with the Association Agreement, the civil service of Ukraine is actively engaged in international projects and programs, in particular, in the framework of the Twinning project. The advantages for the professional civil service after the signing of the Association Agreement with the EU are noted: new quality standards are introduced, control

© **Т. П. Мельничук, 2019**

methods are being changed, corruption is foreseen, additional leave days are introduced, women are not allowed to be payed less than men, Ukrainian diplomas and qualifications to work in the civil service field will be recognized in the EU and so on.

The direction of further cooperation between Ukraine and the EU in this area is predicted and it is argued that one of such directions is the development and formation of the Concept of Civil Service Development in Ukraine for 2020-2025, taking into account the Association Agreement.

Key words: European Union, professional civil service, adaptation, implementation, European requirements, Action Plan, Association Agreement.

Постановка проблеми. Європейський Союз (ЄС) сьогодні розглядається як одна з ефективних форм реалізації ідеї міждержавного співробітництва у сфері професійної державної служби, яке можна охарактеризувати як наднаціональне та інтеграційне. Вагомим фактором правоутворення ЄС виступили чинники політичного характеру, які спонукали більшість європейських країн до об'єднання. У зв'язку із цим процеси інституційного розвитку ЄС в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. зумовлюють необхідність формування відповідної політики ЄС щодо своїх східних сусідів, у тому числі й України.

Відповідно до Римського та Маастрихтського договорів членом ЄС може стати будь-яка європейська держава. Але при цьому ця держава повинна будувати своє законодавство на демократичних засадах та мати ринкову конкурентоспроможну ефективну економіку. Подальші умови вступу до ЄС містяться в угодах про асоційоване членство в Європейському Союзі, в угодах про вільну торгівлю, в Білій книзі про підготовку асоційованих членів до приєднання до спільного ринку, у критеріях, які затвердила Рада Європи у червні 1993 року у Копенгагені.

Необхідність зміни діючого законодавства нашої країни про державну службу диктується його недосконалістю, що виражається, зокрема, у існуванні правових пробілів та колізій, у невідповідності законів та підзаконних актів, що регулюють державні службові відносини, у відсутності достатніх правових гарантій для державних службовців тощо.

Тому сьогодні важливим є співробітництво державних органів України, насамперед Національного агентства України з питань державної служби (НАДС) з міжнародними європейськими організаціями, з державними органами, які функціонують у зарубіжних країнах, тому що перехід до нової системи професійної державної служби не можна уявити без використання досвіду ЄС у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам співробітництва державних органів України з інституціями ЄС у питаннях адаптації європейського досвіду функціонування професійної державної служби до законодавства України до останнього часу все ще не приділялося достатньо уваги. Вказані питання тією чи іншою мірою досліджували у своїх роботах такі вчені, як О.В. Антонова, К.К. Баранцева, К.О. Ващенко, Т.Ю. Витко, В.А. Гошовська, С.В. Грайнер, І.І. Задоя, І.А. Ісаєнко, Ю.Ю. Кізілов, О.Ф. Мельников, О.В. Онуфрієнко, Т.В. Сидорук, О.М. Стойко, І.О. Тищенко, О.В. Токар-Остапенко, О.А. Харченко, В.О. Чмига, А.М. Школик, Ю.В. Яшина та інші. Проте вивчення стану проблеми дослідження свідчить про те, що деякі аспекти еволюції співробітництва України з інституціями Європейського Союзу у питаннях адаптації європейського досвіду функціонування професійної державної служби до законодавства України залишаються не розглянутими в літературі, деякі висунуті припущення вимагають подальшого уточнення.

Мета статті – дослідження і узагальнення еволюції співробітництва України з Європейським Союзом щодо адаптації досвіду ЄС у питаннях функціонування професійної державної служби у законодавство України.

Виклад основного матеріалу. Впродовж багатьох років основою для відносин між державними органами України та органами ЄС була Угода про партнерство і співробітництво між

Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, підписана 14 червня 1994 року (Угоду було ратифіковано Законом України від 10 листопада 1994 року № 237/94-ВР, сьогодні ця Угода втратила чинність) [14]. Угода про партнерство і співробітництво спричинила юридичне закріплення неінтеграційного статусу України, на відміну від країн Балтії. З іншого боку, Угода забезпечила сприйняття України зі сторони ЄС як невіддільної частини пострадянського простору.

Вказана Угода започаткувала співробітництво України із органами ЄС з широкого кола питань адаптації професійної державної служби України до вимог ЄС. Крім того, було укладено низку галузевих угод, інших документів міжнародно-правового характеру, згідно із якими здійснювалось співробітництво між Україною та ЄС у сфері професійної державної служби.

Подальша політика ЄС щодо України (1994–2004 роки) у сфері державної служби формувалась, на думку Т.В. Сидорук, «...здебільшого під впливом ситуативних факторів поточного контексту на тлі обережного ставлення до перебігу подій на пострадянському просторі, тому вирізнялась концептуальною аморфністю та функціональною незавершеністю. Очікування щодо подальшого розвитку держав цього простору були вельми неоднозначними, що не сприяло виробленню послідовної стратегії» [111, с. 176].

У березні 2004 року в Україні було прийнято Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затверджену Законом України від 18 березня 2004 року № 1629-IV [6], яка визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в Європейському Союзі. Цей механізм включає адаптацію українського законодавства до вимог ЄС, утворення відповідних державних інституцій та інші заходи, зокрема створення системи навчання та підвищення кваліфікації державних службовців з питань європейського права, включаючи розроблення та затвердження відповідних навчальних програм.

21 лютого 2005 року було схвалено План дій «Україна – Європейський Союз. Європейська політика сусідства» [4], яким було визначено нові перспективи для партнерства, економічної інтеграції та співробітництва. План дій передбачав започаткування підтримки в адаптації законодавства до норм та стандартів ЄС, включаючи надання технічної допомоги, обмін досвідом між державними службовцями (Twinning) та цільові консультації і підтримку через механізм обміну інформацією про технічну допомогу (TAIEX), а також інші заходи.

З 2007 року політику ЄС щодо східних сусідів у сфері адаптації європейського досвіду функціонування професійної державної служби умовно можна поділити на кілька напрямів: 1) політика, яка проводилась щодо східних від ЄС країн, які потім ввійшли до цього Союзу (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Литва, Латвія, Естонія); 2) політика, яка проводиться щодо східних сусідів ЄС, які приймають євроінтеграцію одним із своїх напрямів (Україна, Молдова, Грузія, певною мірою – Вірменія та Азербайджан) – Східне партнерство; 3) політика, яка проводилась (і сьогодні ще проводиться) щодо східних сусідів ЄС, які не планують інтеграцію в ЄС (Білорусь та РФ).

Так, у нашій державі було розпочато Проект технічної допомоги ЄС «Підтримка імплементації Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС» [10]. Виконавець проекту – Консорціум DMI (Ліон, Франція). Бенефіціарами проекту зі сторони нашої держави були Секретаріат Кабінету Міністрів, Головне управління державної служби, деякі інші центральні органи виконавчої влади. Загальна мета проекту – підтримка Української Сторони в процесі виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС. Компоненти проекту – надання підтримки бенефіціарам проекту передбачається шляхом реалізації трьох взаємопов'язаних компонентів: моніторинг; розбудова спроможності; розповсюдження інформації про моніторинг.

7 травня 2009 року під час установчого саміту Східного партнерства у Празі було прийнято Спільну заяву [12], згідно з якою це Партнерство буде доповненням до двосторонніх договірних відносин між ЄС та кожною з держав-партнерів.

У рамках ініціативи «Східного партнерства» було передбачено діалог України з ЄС на чотирьох рівнях: 1) зустрічі глав держав та урядів; 2) щорічні зустрічі на рівні МЗС; 3) зустрічі тематичних платформ: демократія, належне управління та стабільність; економічна інтеграція та наближення; охорона довкілля, енергетична безпека; міжлюдські контакти; 4) панелі для підтримки роботи платформ.

Також було запущено проект UEPLAC (Ukrainian-European Policy and Legal Advice Centre) – Українсько-європейський консультативний центр з питань законодавства. Це проєкт технічної допомоги ЄС, загальне завдання якого полягає у підтримці процесу виконання Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, Плану дій «Україна – Європейський Союз», а також впровадженні нового практичного інструменту, наданні підтримки діалогу в сфері професійної державної служби.

Під час реалізації проєкту було здійснено низку досліджень у сфері державної служби, а також у наближених сферах – в секторі юстиції, свободи та безпеки. Проєктом було організовано понад сто різноманітних заходів, що відбулись як в Україні, так і за її межами. Відповідно до технічного завдання проєкту була розроблена і передана Мін'юсту система управління інформацією з питань адаптації законодавства (Management Information System on legal approximation – MIS), яка містить інформацію про досвід держав у сфері європейської інтеграції і водночас є операційним інструментом для громадськості та державних органів, які залучені до процесу адаптації [9].

У червні 2009 року Під час засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС було схвалено «Порядок денний асоціації Україна – ЄС» (остаточна назва нового практичного інструменту на заміну Плану дій «Україна – Європейський Союз» 2005 року) [5], який був підписаний 20 листопада 2009 року і набрав чинності 23 листопада цього ж року. Серед пріоритетних дій у Порядку було визначено співробітництво з питань юстиції, свободи та безпеки, реалізація проєктів Twinning тощо.

4 грудня 2009 року у Києві відбувся черговий саміт Україна – ЄС. Господарем Саміту був Президент України В. Ющенко, якого супроводжував тогочасний Міністр закордонних справ України П. Порошенко. ЄС був представлений в якості Президента Європейської Ради Прем'єр-Міністром Швеції Ф. Райнфельдтом та Президентом Європейської Комісії Ж.М. Баррозу. На цьому саміті було прийнято кілька документів, які розвивали і доповнювали Східне партнерство. Зокрема, у Спільній заяві Саміту лідери висловили свою повну відданість Східному партнерству.

На початку 2010 року був виданий Документ штатної робочої групи Європейської Комісії «Виконання Європейської політики сусідства у 2009 році», де був Звіт про хід виконання в Україні (СОМ(2010) остаточний) [1]. У документі відзначались позитивні риси договірних відносин між Україною та ЄС, зокрема прогрес у переговорному процесі щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС з економічних і галузевих питань. Серед недоліків відзначалось, що виконанню ключових реформ перешкоджала постійна конституційна криза в Україні, спричинена нечітким розподілом повноважень між вищими органами влади України.

У травні 2011 року був опублікований черговий Документ спільної робочої групи «Реалізація Європейської політики сусідства у 2010 році. Звіт про хід реалізації проєкту в Україні» [2]. У документі звітувалось про загальний прогрес, досягнутий в процесі реалізації Порядку денного асоціації ЄС – Україна за проміжок часу з 1 січня до 31 грудня 2010 року, а також

розглядалась і певна діяльність, що проводилася поза межами цього періоду. Слід зауважити, що на додаток до Порядку денного асоціації представники ЄС надали Україні матрицю пріоритетних заходів із метою забезпечення подальшої орієнтації зусиль України щодо реформування, у тому числі й професійної державної служби.

У листопаді 2013 року на дводенному саміті ініціативи Євросоюзу «Східне партнерство», який відбувся 28–29 листопада 2013 року у Вільнюсі, очікувалось, поряд з іншим, підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Прогнози щодо підписання Угоди оцінювались досить позитивно, у тому числі щодо позиції сусіда України та її головного «адвоката» у цьому питанні – Польщі.

Проте українська виконавча та президентська влада різко змінили вектор напряму, і 21 листопада 2013 року Кабінет Міністрів України вирішив призупинити процес підготовки до підписання угоди з Євросоюзом, прийнявши Розпорядження «Питання укладання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їх державами – членами, з іншої сторони» № 905-р [3] (сьогодні цей документ скасовано). У цьому документі було вирішено, поряд з іншим, призупинити процес підготовки до укладання Угоди про асоціацію та відновити активний діалог з РФ та іншими країнами Митного союзу і державами – членами СНД.

Після такого призупинення процесу підготовки до підписання Угоди з ЄС почались масові акції протесту, які отримали назву «Євромайдан» (також на той час використовувались терміни «Єврореволюція», «Революція 2013 року», «Революція гідності»).

19 березня 2014 року Виконуючий обов'язки Президента України, Голова Верховної Ради України О.В. Турчинов підписав Розпорядження № 230/2014-рп «Про підписання політичних положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [7], яким доручив Прем'єр-міністрові України підписати від імені України Заключний акт Позачергового саміту України, з однієї сторони, та Європейського Союзу і його держав-членів, з іншої сторони, та політичні положення (Преамбула, Стаття 1, Розділи I, II, VII) Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

21 березня 2014 року в Брюсселі було підписано політичну частину Угоди про асоціацію (преамбула, стаття 1, розділи I, II, VII), а 27 червня 2014 року знову ж таки в Брюсселі – економічну, зокрема у частині торговельно-економічних і галузевих положень (розділи III, IV, V, VI) [13].

16 вересня 2014 року Європейський парламент ратифікував Угоду про асоціацію між Україною і Європейським Союзом синхронно з Верховною Радою України у вигляді телемосту за технологією Skype. За ратифікацію проголосувало 535 депутатів Європарламенту та 355 депутатів Парламенту України. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» № 1678-VII [8]. Відповідно до ст. 1 Угоди про асоціацію цілями асоціації є, поряд з іншим, поступова адаптація законодавства України до *acquis* ЄС (до *acquis communautaire*, «доробку спільноти», правової системи ЄС).

У рамках міжнародної співпраці з ЄС відповідно до Угоди про асоціацію органи державної служби України активно долучалися до міжнародних проектів та програм. Так, з 2016 року набирає розвиток проект *Twinning* – інструмент інституціональної розбудови та нова форма безпосереднього співробітництва між органами влади держав-членів ЄС та країн-бенефіціарів. *Twinning* в Україні має на меті допомагати покращувати та підсилювати адміністративне

функціонування професійної державної служби, її структуру, організацію кадрового забезпечення, покращувати розвиток управлінського потенціалу, що має сприяти апроксимації *acquis communautaire*. У рамках проекту Twinning було підписано низку угод про фінансування програми «Твіннінг».

Ще з 1992 року ОЕСР та Програма «ФАРЕ» (PHARE – Poland and Hungary: Aid for Restructuring of the Economies), один з фінансових інструментів ЄС, започаткували ініціативу для підтримки п'яти Центральноєвропейських та Східноєвропейських держав у проведенні ними реформи державного управління. Нова програма дістала назву «Програма підтримки вдосконалення врядування та менеджменту» (SIGMA – Support for Improvement in Governance and Management). SIGMA – це спільна програма ОЕСР і ЄС, яка фінансується переважно у межах грантів від Швеції та Великобританії, та з 1992 року розширила підтримку на інші країни, у тому числі й на Україну. Останніми роками у рамках проекту SIGMA аналізується стан справ та основні події у сфері державної служби, характеризується інституційна та правова база для професійної державної служби, і на цій основі розробляються політичні, правові й організаційні принципи державної служби.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Після підписання Угоди про асоціацію з ЄС можна прорахувати перспективи цієї Угоди для професійної державної служби України, як-от: вводяться нові стандарти якості; змінюються методи контролю; передбачається зменшення корупції; вводяться додаткові дні відпустки; забороняється платити жінкам-службовцям менше, ніж чоловікам; українські дипломи і кваліфікації для допуску до державної служби визнаватимуться в ЄС.

Сьогодні Угода про асоціацію дає змогу нашій країні перейти від партнерства і співробітництва безпосередньо до політичної асоціації та інтеграції у сфері професійної державної служби. Наслідком успішної ратифікації Угоди всіма державами-членами ЄС, а також виконання положень Угоди про асоціацію Україною можливе також приєднання України до ЄС, хоча в самій Угоді це не передбачено як обов'язковий елемент, але визначається статус нашої країни як повноправної європейської держави. У будь-якому разі Угода про асоціацію є певним завершальним історичним кроком для України у сфері професійної державної служби.

Подальше співробітництво України та ЄС сьогодні залежить не стільки від України, скільки від країн – членів ЄС. Проте для досягнення можливості інтегруватися до професійної державної служби ЄС Україна має привести свою систему державної служби у відповідність до європейських вимог. Тому Україна повинна приймати необхідні акти для імплементації Угоди про асоціацію в законодавство про державну службу.

Для формування досконалого механізму взаємодії важливим також буде визначення правильного балансу інтеграції системи державної служби України з системами країн ЄС. Тому перспективами подальших розвідок у напрямі співробітництва України з ЄС щодо адаптації європейського досвіду функціонування професійної державної служби до законодавства України вбачається розробка та формування Концепції розвитку державної служби в Україні на 2020–2025 роки з урахуванням Угоди про асоціацію.

Список використаних джерел:

1. Виконання Європейської політики сусідства у 2009 році: Документ штатної робочої групи Комісії на додаток до Повідомлення Комісії Європейському Парламенту та Раді Європейського Союзу. Звіт про хід виконання в Україні (COM(2010) остаточний). Брюссель : Європейська Комісія, 2010. 26 с.
2. Документ спільної робочої групи. Реалізація Європейської політики сусідства у 2010 році. Звіт про хід реалізації проекту в Україні на додаток до Спільного повідомлення

Комісії Європейському Парламенту, Раді Європи, Комітету з економічних та соціальних питань та Комітету регіонів. Новий відгук на Сусідство, що змінюється СОМ (2011) 303 (Європейська Комісія Високий Представник Європейського Союзу з міжнародних відносин та політики безпеки). Прийнятий 25 травня 2011 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a44 (дата звернення 28.01.2019).

3. Питання укладання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 року № 905-р Офіційний вісник України. 2013. № 92. Ст. 3403. (Розпорядження скасовано на підставі Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 березня 2014 року № 113-р).

4. План дій «Україна Європейський Союз». Європейська політика сусідства. Схвалено Кабінетом Міністрів України 12 лютого 2005 року. Схвалено Радою з питань співробітництва між Україною і Європейським Союзом 21 лютого 2005 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_693 (дата звернення 28.01.2019).

5. Порядок денний асоціації Україна ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію. Підписаний 20 листопада 2009 року, набрав чинності 23 листопада 2009 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_990 (дата звернення 29.01.2019).

6. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року № 1629-IV *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367.

7. Про підписання політичних положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Розпорядження Президента України від 19 березня 2014 року № 230/2014-рп *Офіційний вісник України*. 2014. № 25. Ст. 755.

8. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.

9. Проект UEPLAC (Ukrainian-European Policy and Legal Advice Centre) Державна фіскальна служба України: Офіційний портал. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/spivrobotnistvo-mij-ukrainoyu-ta-evrop/tex-dopomoga/velikomashstabni-infrastrukturni-proek/ueplac/> (дата звернення 29.01.2019).

10. Проект технічної допомоги ЄС «Підтримка імплементації Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС» Державна фіскальна служба України: Офіційний портал. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/spivrobotnistvo-mij-ukrainoyu-ta-evrop/tex-dopomoga/velikomashstabni-infrastrukturni-proek/pidtrumka/> (дата звернення 28.01.2019).

11. Сидорук Т.В. Політика сусідства Європейського Союзу у Східній Європі: модель інтеграції без членства: монографія. Львів : ПАІС, 2012. 444 с.

12. Спільна заява Саміту Східного партнерства у Празі від 7 травня 2009 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_437 (дата звернення 28.01.2019).

13. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, вчинена у частині політичних положень (преамбула, стаття 1, розділи I, II, VII) 21 березня 2014 року в м. Брюсселі та у частині торговельно-економічних і галузевих положень (розділи III, IV, V, VI) 27 червня 2014 року в м. Брюсселі. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.

14. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Підписана 14 червня 1994 року. Угоду ратифіковано Зако-

ном України від 10 листопада 1994 року № 237/94-ВР *Офіційний вісник України*. 2006. № 24. Ст. 1794. (Угода втратила чинність відповідно до Угоди від 27 червня 2014 року).

References:

1. Vykonannya Yevropeys'koyi polityky susidstva u 2009 rotsi: Dokument shtatnoyi robochoyi hrupy Komisiyi na dodatok do Povidomlennya Komisiyi Yevropeys'komu Parlamentu ta Radi Yevropeys'koho Soyuzu. Zvit pro khid vykonannya v Ukrayini (COM(2010) ostatochnyy). Bryussel' : Yevropeys'ka Komisiya, 2010. 26 s.
2. Dokument spil'noyi robochoyi hrupy. Realizatsiya Yevropeys'koyi polityky susidstva u 2010 rotsi. Zvit pro khid realizatsiyi proektu v Ukrayini na dodatok do Spil'noho povidomlennya Komisiyi Yevropeys'komu Parlamentu, Radi Yevropy, Komitetu z ekonomichnykh ta sotsial'nykh pytan' ta Komitetu rehioniv. Novyy vidhuk na Susidstvo, sheho zminuyet'sya COM(2011)303 (Yevropeys'ka Komisiya Vysokyy Predstavnyk Yevropeys'koho Soyuzu z mizhnarodnykh vidnosyn ta polityky bezpeky). Prynyaty 25 travnya 2011 roku. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a44 (access date 28.01.2019).
3. Pytannya ukladannya Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym Spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikh derzhavamy chlenamy, z inshoyi storony: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 21 lystopada 2013 roku № 905-r *Ofitsiyny visnyk Ukrayiny*. 2013. № 92. St. 3403. (Rozporyadzhennya skasovano na pidstavi Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 2 bereznya 2014 roku № 113-r).
4. Plan diy "Ukrayina Yevropeys'kyy Soyuz". Yevropeys'ka polityka susidstva. Skhvaleno Kabinetom Ministriv Ukrayiny 12 lyutoho 2005 roku. Skhvaleno Radoyu z pytan' spivrobitnytstva mizh Ukrayinoyu i Yevropeys'kym Soyuzom 21 lyutoho 2005 roku. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_693 (access date 28.01.2019).
5. Poryadok dennyy asotsiatsiyi Ukrayina YES dlya pidhotovky ta spryannya implementatsiyi Uhody pro asotsiatsiyu. Pidpysany 20 lystopada 2009 roku, nabrav chynnosti 23 lystopada 2009 roku. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_990 (access date 29.01.2019).
6. Pro Zahal'noderzhavnu prohramu adaptatsiyi zakonodavstva Ukrayiny do zakonodavstva Yevropeys'koho Soyuzu: Zakon Ukrayiny vid 18 bereznya 2004 roku № 1629-IV *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 2004. № 29. St. 367.
7. Pro pidpysannya politychnykh polozhen' Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony: Rozporyadzhennya Prezydenta Ukrayiny vid 19 bereznya 2014 roku № 230/2014-rp *Ofitsiyny visnyk Ukrayiny*. 2014. № 25. St. 755.
8. Pro ratyfikatsiyu Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrayinoyu, z odniyeyi storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony: Zakon Ukrayiny vid 16 veresnya 2014 roku № 1678-VII *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 2014. № 40. St. 2021.
9. Proekt UEPLAC (Ukrainian-European Policy and Legal Advice Centre) Derzhavna fiskal'na sluzhba Ukrayiny: Ofitsiyny portal. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/spivrobitnytstvo-mij-ukrainoyu-ta-evrop/tex-dopomoga/velikomashtabni-infrastrukturni-proek/ueplac/> (access date 29.01.2019).
10. Proekt tekhnichnoyi dopomohy YES "Pidtrymka implementatsiyi Uhody pro partnerstvo ta spivrobitnytstvo mizh Ukrayinoyu ta YES" Derzhavna fiskal'na sluzhba Ukrayiny: Ofitsiyny portal. URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/spivrobitnytstvo-mij-ukrainoyu-ta-evrop/tex-dopomoga/velikomashtabni-infrastrukturni-proek/pidtrumka/> (access date 28.01.2019).

11. Sydoruk T.V. Polityka susidstva Yevropeys'koho Soyuzu u Skhidniy Yevropi: model' intehratsiyi bez chlenstva: monohr. L'viv : PAIS, 2012. 444 s.

12. Spil'na zayava Samitu Skhidnoho partnerstva u Prazi vid 7 travnya 2009 roku. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_437 (access date 28.01.19).

13. Uhoda pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu, z odniyei storony, ta Yevropeys'kym Soyuzom, Yevropeys'kym spivtovarystvom z atomnoyi enerhiyi i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoyi storony, vchynena u chastyni politychnykh polozhen' (preambula, statyya 1, rozdily I, II, VII) 21 bereznya 2014 roku v m. Bryusseli ta u chastyni torhovel'no-ekonomichnykh i haluzevykh polozhen' (rozdily III, IV, V, VI) 27 chervnya 2014 roku v m. *Bryusseli Ofitsiyyny visnyk Ukrainy*. 2014. № 75. T. 1. St. 2125.

14. Uhoda pro partnerstvo i spivrobotnytstvo mizh Ukrainoyu i Yevropeys'kymy Spivtovarystvamy ta yikh derzhavamy-chlenamy. Pidpysana 14 chervnya 1994 roku. Uhodu ratyfikovano Zakonom Ukrainy vid 10 lystopada 1994 roku № 237/94-VR *Ofitsiyyny visnyk Ukrainy*. 2006. № 24. St. 1794. (Uhoda vtratyla chynnist' vidpovidno do Uhody vid 27 chervnya 2014 roku).